

Наука, як то кажуть, не веде до бука, а веде вона в цивілізовану й освічену Європу. І наскільки вдало ми будемо підтримувати імідж української мови як однієї з найрозвиненіших світових мов, – залежить лише від нашої доброї волі та нашого ж здорового глузду.

Ця стаття написана в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи №06БП044-02 за темою "Розвиток української термінології і термінографії".

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1994; 2. Вакуленко М.О. Деякі термінологічні нюанси української мови: як не виплеснути з водою дитину // Вісник НАН України. – 2006. – №11; 3. Вакуленко М. Правописні аспекти науки термінології // Вісник Книжкової палати. – 1998. – №11; 4. Вакуленко М. Про "складні" проблеми українського правопису (українська латиниця, запозичені слова та ін.). – К., 1997; 5. Даниленко В.П. Лингвистические требования к стандартизуемой терминологии // Терминология и норма. – М., 1972; 6. Караванський С. Мовні віруси // Літературна Україна. – 2006. – 27 квітня; 7. Чак Є. Плекаймо слово! // Дивослово. – 1999. – №1.

I. Голубовська, д-р філол. наук

ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНО-КОНФРОНТАТИВНОГО ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНИХ КАРТИН СВІТУ

Розглянуто проблеми методології, методики та предмета зіставної лінгвокультурології; запропоновано одинадцять базових положень як універсальне підґрунтя контрастивних лінгвокультурологічних досліджень. Обстоюється "широке" розуміння поняття "національно-мовна картина світу". Подано характеристику найцікавіших праць молодих учених, виконаних у лінгвокультурологічному модусі.

In the paper the author deals with the problems of methodology, methods and subject of cultural linguistics, comes up with eleven basic postulates, which form universal theoretical and practical approaches to language investigation within cultural aspects. The author confirms "wide" understanding of the notion "Language World Model" which is opposed to the "narrow" one. The most interesting works of young Ukrainian linguists who work in the field of anthropologic linguistics are being characterized.

Межа тисячоліть у лінгвістиці ознаменувалася кардинальною зміною базисної науково-лінгвістичної парадигми, коли на зміну системно-структурній парадигмі мовознавчого знання прийшла антропоцентрична, культурно-філософська, яка знову поставила Людину в центр Світобудови. Дослідницький інтерес лінгвістів перемістився, так би мовити, із сосюрівських правил гри в шахи на самих гравців, що спричинило перегляд багатьох традиційних положень мовної семантики й лінгвосоціології. Сучасні лінгвісти йдуть шляхом узагальнення здобутків іманентно-семіологічної парадигми в мовознавстві, відзначаючи основні контрапункти її взаємодії з новою, антропологічно орієнтованою парадигмою. Антропологічний підхід до усвідомлення природи й сутності мови сприяв фокусуванню дослідницької уваги на мисленні, почуттях, самосвідомості, світосприйнятті суб'єкта мовлення, детермінованого певною культурою. На межі століть формується лінгвокультурологія – міждисциплінарна галузь лінгвістичного знання, у межах якої вивчається система морально-етичних та естетичних цінностей, зафіксованих засобами тієї або тієї мови. У зіставній (контрастивній) лінгвокультурології досліджується культурно значуща інформація, яка має або універсальний, або національно-специфічний для зіставлюваних мов характер.

Типовим об'єктом для зіставних лінгвокультурологічних розвідок останнього часу виступають національно-мовні картини світу. У більшості досліджень поняття мовної картини світу як втілення національної ментальності певного етносу все ще співвідноситься насамперед з лексико-семантичним рівнем мовної системи. Такий підхід, як видається, сягає корінням у дослідницькі пріоритети 70–80-х років минулого століття, коли головним об'єктом уваги фахівців виступали лексико-семантичні поля (ЛСП), лексико-семантичні групи (ЛСГ), тематичні групи (ТГ), існування яких підтверджувало тоді ще гіпотезу про системність лексичного рівня мови, а в разі зіставного вивчення цих мовних феноменів демонструвало національну автентичність структурації семантичного простору порівнюваних мов. У сучасній українській зіставній лінгвокультурології такий підхід заявлений монографією проф. В. Манакіна [8], де на матеріалі головним чином слов'янських та інших європейських мов продемонстровано реалізацію національних відмінностей на лексичному рівні мови. У дусі ідей школи проф. В. Манакіна виконано низку дисертаційних праць, з-поміж яких варто

відзначити дисертацію А. Барабулі [1], в якій явище конотації розглядається насамперед як генеруюче щодо створення національно-мовних картин світу двох мов (української та англійської), які зіставляються під лінгвокультурологічним кутом зору. Вперше в українській зіставній лінгвістиці було подано "діючу" модель міжмовного вивчення лексичних конотацій, що реалізуються у фразеологізмах, пареміях, жаргонізмах та оканалізмах двох зіставлюваних мов. Автор подає фрейм аналізу особливостей виникнення, вираження та реалізації конотацій лексем-фітонімів української та англійської мов із урахуванням суто мовних (внутрішніх) та позамовних (історико-культурних та психологічних) чинників. Плідним, на мій погляд, саме для зіставних досліджень явище конотації є впровадження поняття *конотемного потенціалу* співвідносних лексем двох мов як їх культурно детермінованої здатності породжувати ті чи ті конотативні компоненти значення.

Помітною подією мовознавчого життя України стала публікація монографії О. Бондаренка [2], присвячена гендерному вивченню концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА в українській та англійській лінгвокультурах. Автор подає семантико-ідеографічний опис лексико-семантичного поля "Назви осіб чоловічої/жіночої статі" у двох мовах, виділяючи спільне та відмінне у структурі відповідних концептів. Тим самим з'ясовуються характеристики, які є властивими для осіб чоловічої та жіночої статі в українській та англійській культурах і які знайшли своє відображення в мовних формах. Це створює необхідне підґрунтя для розкриття особливостей національного світобачення, світопереживання й світооцінки в межах цього фрагменту національно-мовних картин світу.

У сучасній українській лінгвокультурології склався ще один напрямок зіставно-типологічних розвідок, основні теоретико-методологічні постулати якого викладені в монографії "Етнічні особливості мовних картин світу" [5]. Аналіз національно-мовних картин світу на матеріалі чотирьох мов (української, російської, англійської, китайської) показав, що поняття мовної картини світу в сучасній антропологічній лінгвістиці має визначатися, виходячи з того змісту, який В. фон Гумбольдт вкладав у поняття "форми мови" (сума всього мовного змісту, внутрішня структура мови в цілому, глибинний принцип її породження). Було продемонстровано, що субстанційно-ідеальний мовний континуум, будучи єдиним і безперервним, моделює специфічні риси націона-

льного світосприйняття та національного складу мислення фактично на всіх ярусах мовної системи за допомогою дознакових, знакових і супразнакових мовних величин. Таким чином, "взуколексичному" розумінню мовної картини світу, яке спостерігалось в лінгвістиці 70–80-х років ХХ ст., було протиставлено, так би мовити, "широкомовне" її визначення.

Згадаймо, що визначний американський лінгвіст і антрополог Е. Селір заперечував навіть щонайменший зв'язок між формою мови та національним темпераментом, вважаючи безглуздом заняття пошуки у структурі мов розбіжностей, що відповідають темпераментним варіаціям. Проте дослідження мовного матеріалу переконало нас у тому, що все ж такий важкий для безпосереднього споглядання феномен, яким є етнічна ментальність, дає мовні рефлексії. Причому вираження культурно-національної специфіки відбувається на всіх без винятку рівнях мовної системи.

Як методологію дослідження було запропоновано наукове припущення про ізоморфізм структури фізичного та мовного семантичного простору. Як відомо, зараз у сучасній фізичній науці панує квантовихвальова теорія, за якою фізичний простір виступає певним чином "квантованою" сутністю, де властивості частинки та хвилі (що виступають основними поняттями квантової механіки) збігаються. Згідно з постулатами квантової механіки, частинки мають властивості хвилі, а хвилі мають властивості частинок. Таким чином, у першосновах матерії відмінність між матерією та її виявом нівелюється. Проекція цього положення фізики мікросвіту на лінгвістичний ґрунт дозволяє простежити схожу амбівалентність мовних одиниць, коли формальний або смисловий компоненти ідентифікуються не за своєю "матеріальною субстанцією", а за функцією, яку вони виконують (фонема, значення слова, сема).

Цей постулат квантової механіки дозволяє розглядати образ (ідеальне утворення) як спосіб культурного квантування семантичного мовного континууму, що знаходить своє втілення у вичленовуванні слів – культурних концептів, які містять у концентрованому вигляді відомості про національну ментальність. Семантика подібних слів охоплює такі елементарні компоненти, які неможливо виділити як структурні одиниці: їхню ідентифікацію уможливило тільки функція, котру вони виконують у культурно-семантичному універсумі національної мови. Крім того, "культурнонавантажені" мовні одиниці ніби "розкидані" по всьому змістовому каркасу мови, не створюючи системних угруповань (полів), що також свідчить про певну подібність до "буття" елементарних частинок.

Щодо методики дослідження національно-мовних картин світу, то її складовими мають виступати різноманітні методи і прийоми: поряд із традиційними описовим, зіставним, типологічним методами, етимологічним аналізом у його онтологічній іпостасі, компонентним і контекстуальним аналізом використовується прототипічний аналіз, концептуальний аналіз, аналіз за методикою семантичних примітивів, прийом перекладу, психолінгвістичне семантичне шкалювання, опитування інформантів тощо.

Вивчення засобів всіх мовних ярусів, які розглядалися з погляду їхньої участі у вираженні універсального та ідіоетнічного та їх причетності до експлікування культурно детермінованих феноменів показало, що у фокусі уваги дослідника мають перебувати культурні концепти, специфіка вираження емоційності в мовах, що належать різним культурним регіонам, роль архетипів у процесі вторинного семіозису, етномовні стереотипи, особливості вияву етнічної особистості на синтаксичному рівні тощо.

Звернімося до деяких із тих теоретичних постулатів, які сформувалися в результаті аналізу емпіричного мовного матеріалу чотирьох досліджених мов і які на сьогодні стали загальноновизнаним підґрунтям зіставних лінгвокультурологічних розвідок.

1. Національно-мовні картини світу, під якими розуміється вербалізована інтерпретація етносом навколишнього світу і себе самого в цьому світі, складаються з універсальної та національно-специфічної частин. Перша частина ("загальний поняттєвий базис людства") є, по суті, сукупністю ментальних універсалій, позанаціональним мисленнєвим кодом, який виступає спільною основою природної мови, мислення та культури. Друга частина національно-мовних картин світу, яка втілює національну специфіку, утворюється внаслідок перекодування єдиного для всіх етносів мисленнєвого коду на вербальний у межах конкретної етнічної мови, що супроводжується накладанням національно-специфічних нюансів світовідчуття, світоосмислення й світооцінки на універсальну логіко-поняттєву основу.

2. Виникнення мовних національно-специфічних форм, що й обумовлюють самотність національно-мовних картин світу, детермінується двома основними факторами: а) фрагментом реального світу, який впливає на колективну свідомість етносу; б) особливостями самої колективної етнічної свідомості, які виявляються в неоднаковості концептуалізації мовою сенсорно-рецептивного, логіко-поняттєвого, емоційно-оцінного та морально-ціннісного компонентів "наївної" етнічної свідомості.

3. Розуміння різних культур як якісно відмінних поглядів на одну й ту саму навколишню дійсність дозволяє трактувати культуру в термінах особливого типу знання, що відбиває відомості про рефлексивне самопізнання людини в процесі її життєвої практики. Мова виступає в подвійній функції форми зберігання і форми відтворення культури, тобто тим духовним інструментом, що формує специфіку світобачення свого носія. Вивчення мови як культурного феномена в єдності трьох семіотичних аспектів: семантики, синтактики і прагматики сприяє виявленню лінгвокультурем, тобто тих "культурнонавантажених" мовних одиниць, які втілюють результати взаємодії мови та культури. Причому культурна інформація "розкидана" по всьому формально-семантичному мовному континууму, не створюючи онтологічно реального системи.

4. Виходячи з природи двох чинників породження національно-самобутніх концептів у рамках національно-мовних картин світу (природне середовище етносу та національний спосіб мислення, національна ментальність), лексика конкретної національної мови може бути поділена на дві великі групи: 1) концепти реальних об'єктів зовнішнього світу; 2) концепти колективної етнічної свідомості. Слова, що належать першій групі, розпадаються на три підгрупи: 1а) номени, які позначають однакові для різних мов поняття, відмінні за ступенем деталізації і змістовим наповненням значень; 1б) номени, що позначають специфічні, унікальні для певного мовного ареалу поняття (безеквівалентна лексика); 1в) номени, що позначають близькі поняття різної прототипічної віднесеності (слова з різним лексичним фоном). У другій групі лексики виділяються такі три підгрупи: 2а) культурно зумовлені слова-концепти, позначення абстрактних специфічних понять; 2б) номени, що містять оцінно-ціннісний конотативний компонент; 2в) слова, що належать до сфери міфічних категорій, породжених колективною свідомістю етносу.

5. Культурні концепти, або "ключові слова культури" тлумачаться як культурно зумовлені ментальні утворення, котрі мають безпосередній дотик до цінностей,

ідеалів і установок етносів і в яких знаходять своє найповніше відображення особливості національного характеру і сприйняття світу. Концептуальний аналіз як засіб дослідження культурно зумовлених понять потребує всебічної процесуальної об'єктивізації. Адекватній вибірці слів-культурних концептів сприяють шість основних принципів: 1) принцип словникової (культурної) розробленості; 2) принцип частотності вживання; 3) принцип високої словотвірної розробленості; 4) принцип поширеності в межах фразеологічних одиниць мови; 5) принцип облігаторності аксіологічної маркованості; 6) їх "ключовий" характер для духовності певного лінгвокультурного ареалу.

6. Специфіку етнічної ментальності найрельєфніше втілюють слова-культурні концепти (наприклад: укр. *воля, доля, лихо, щирість*; рос. *тоска, удаль, воля, судьба, правда, пустота*; англ. *self, individualism, privacy, understatement*; кит. *qi* (світова енергія), *yin* (жіноче начало), *yang* (чоловіче начало), *ming* (доля), які виступають фундаментальними поняттями певної духовної культури і часто-густо не мають відповідників в інших мовах. Міжмовне зіставлення, на перший погляд, подібних концептів (укр. *доля* – рос. *судьба*; укр. *воля* – рос. *воля*) виявляє їхні суттєві розбіжності, зумовлені як суто лінгвістичними, так і екстралінгвістичними, історико-психологічними чинниками.

7. Взаємовплив навколишнього середовища мовного соціуму (тобто природного і створеного руками матеріального середовища, етнічної свідомості та духовної культури етносу створює лінгвокультурний зміст певної мови, одиничним виявом якого є лінгвокультурний факт (в інших термінах, "концепт", "лінгвокультурема", "лого-епістема"). Лінгвокультурний факт є втіленням відчуженої мовою реальності, у площині якої об'єктивно існуючі предмети та явища набувають суб'єктивної оцінності.

У тріаді відношень *навколишнє середовище – етнічна свідомість – мова етносу* фактор природного середовища відіграє найважливішу роль у формуванні лінгвокультурного змісту мови, однією з основних складових якого є образні еталонні стереотипи сприйняття та осмислення дійсності. Джерелом їх утворення є певний набір референтів, специфіка якого визначається тим фрагментом природного середовища, який дано етносу у безпосередньому спогляданні. Вторинної образної або символічної категоризації зазнають, як правило, лише ті референти, котрі поширені на території, де проживає етнос. Джерелом образних еталонних стереотипів можуть виступати флора і фауна, клімат, ландшафт, природні матеріали, які притаманні географічному ареалу, де поширений певний етнос.

Номени тварин (свійських та диких) і рослин (польових та культивованих) в їхньому вторинному "антропоморфному" означуванні дозволяють дослідити роботу гностико-асоціативно-оцінного апарату етнічної мовної свідомості. Специфіка розподілу емоційних оцінок-конотацій між однаковими референтами в різних мовах висвітлює систему національно-культурних преференцій та цінностей, формування якої, як видається, значною мірою належить до сфери колективного підсвідомого.

Унікальність національного емотивно-образного осмислення тварини зумовлюється кількома чинниками: 1) географічною та культурною віддаленістю мовних регіонів; 2) "життям" тварини в національному фольклорно-міфологічному і літературному контексті; 3) значущістю тварини в культурно-господарській діяльності етносу (свійські тварини), а також її поширеністю в природному середовищі етносу (дикі тварини).

8. Паремії (прислів'я та приказки) виступають тією частиною національних фразеологій, що найрельєфніше

відбиває національно зумовлені ціннісні уявлення народу про навколишній світ і своє буття в ньому. Аксіологічна значущість пареміологічних одиниць дозволяє розглядати їх як продукт морально-ціннісної концептуалізації дійсності мовами. Пареміологічний корпус чотирьох досліджених мов відображає не тільки універсалії загальнолюдського життєвого досвіду, а й представляє неповторні зразки національної логіки та світоощінки, що сприяє виявленню ментальних особливостей етносів.

9. Аналіз уявлень чотирьох етносів про життя та смерть, роботу та час, багатство та бідність тощо на пареміологічному тлі із застосуванням поняття *ціннісної інформемі (ідеологеми)* дає можливість зробити певні узагальнення щодо етичної оцінки зазначених вище явищ як виявів традиційної народної моралі різномовних етносів.

10. Вибір певного явища дійсності об'єктом пареміологічної детермінації свідчить про його значущість для носіїв етнічної мови та культури. Психологічно і культурно значущі для етнічної ментальності феномени піддаються "стихійному" кількісному маркуванню на мовному рівні, що створює особливий індекс змісту культури, який часто-густо вказує на відносну важливість різних аспектів етнічної культури для її носіїв.

11. Беручись за крос-культурне дослідження, учений має дотримуватися етичного принципу "презупції нерозуміння", сформульованого московським дослідником Г. Гачевим: лінгвіст-культуролог зобов'язаний не лише нівелювати звичні схеми сприйняття та розуміння, нав'язані йому рідною мовою, а й подолати свій підсвідомий етноцентризм, прагнучи максимальної об'єктивності в інтерпретації лінгвокультурних фактів мов, носіями яких виступають різні етноси.

У річизі окреслених вище ідей виконане дисертаційне дослідження Ю. Письменної [10]. Спираючись на когнітивне поняття концептуалізації в її сенсорно-рецептивному, логіко-поняттєвому, емоційно-оцінному і морально-ціннісному різновидах, авторка опрацьовує модель міжмовного зіставного аналізу різних груп культурно маркованих лексем і фразеологічних одиниць. Важливим теоретичним виходом цієї роботи є встановлення існування тезаурусних зв'язків етноспецифічних номенів, що зумовлюється їхньою приналежністю до єдиного концептуального простору етнічної культури.

Не можна оминути увагою дисертаційну роботу С. Потапчук [12], в якій подано комплексний модуль зіставного дослідження культурно маркованого концепту ЧИСТИЙ з урахуванням його понятійного, асоціативно-образного та ціннісного складника.

Згадані вище дисертаційні роботи молодих учених об'єднує не тільки міждисциплінарний, а й "міжпарадигмальний" модус виконання, що й детермінує їх неабияку теоретичну цінність. Культурно-філософська інтерпретація мови не протиставлена структурно-семантичній і перебуває з останньою у відношеннях, так би мовити, додаткової, а не контрастної дистрибуції. Очевидно, цілісне уявлення про мову може дати дослідження її проявів у всіх відведених їй ролях: мова як код (знакова система); мова як засіб пізнання; мова як інструмент комунікації; мова як "дім буття духу народу". Утвердження в лінгвістиці нового погляду на мову не призводить, на нашу думку, до відмови від попередніх теоретичних напрацювань, а лише до їх тимчасового ігнорування: "... у лінгвістиці (і загалом в гуманітарних науках) парадигми не змінюють і не відкидають одна одну, а накладаються одна на одну, співіснують, водночас ігноруючи одна одну" [12, с. 52]. Визначний австралійський антрополог А. Вежбицька наполягала на необхідності синтезу двох традицій, а не на надаванні переваги одній за рахунок іншої [4]. Комбінований модус дослідження зумовлює і специфічний набір методів, що їх успі-

шно використовували дисертанти в практиці безпосереднього лінгвістичного аналізу. Це, з одного боку, традиційні методи лінгвістичної інтерпретації – описовий, зіставний, внутрішньої реконструкції, які поєднуються із структурними методами (компонентним та контекстуальним аналізом на рівні семного складу лексичних одиниць, польовим аналізом), а з другого – новітні прототипічний та лінгвокультурологічний аналіз, елементи методу семантичних примітивів, розробленого А. Вежбицькою, метод психолінгвістичного шкалування тощо.

Наукові праці, про які йшлося вище, виконані на джерельній базі найрізноманітніших словників зіставлених мов (насамперед тлумачних, фразеологічних, паремійних, асоціативних, етимологічних, синонімів, антонімів, етнолінгвістичних, міфологічних, культурологічних, енциклопедичних, перекладних тощо). Це засвідчує парадигмальний статус проведених досліджень, їх фокусування на мові як віртуальній системі знаків-символів певної культури, що, з одного боку, зумовлює етнічну свідомість, а з другого, є її продуктом.

Проте в сучасному світі з огляду на все зростаючу роль комунікації в людському суспільстві більш нагальним стає вивчення етнічної специфіки мовлення як "мови в дії", яке знаходить свої найрізноманітніші вияви в численних стандартних комунікативних ситуаціях: "Незважаючи на майже 200-річну історію лінгвістики, фахівці мають незначну інформацію про *етноспецифічні особливості комунікативних ситуацій*, про роль окремих добре відомих груп слів в організації комунікативного простору під час спонтанної комунікації" [2, с. 27]. На жаль, вітчизняній зіставній комунікативістиці тут майже немає чим пишатися (як кажуть англійці, "has nothing to boast of"), більше того, подібних досліджень на вітчизняних теренах практично не існує. З-поміж ґрунтовних розвідок росіян слід відзначити насамперед монографію проф. С. Тер-Мінасоевої [14], де зроблено вдалу спробу конфронтативного дослідження особливостей ментальності, національного характеру та мовленнєвої поведінки англійців та росіян у різноманітних комунікативних ситуаціях. Щодо українських відповідних розвідок, у 2009 р.

побачила світ монографія І. Корольова [7], де автор створює фрейм зіставного міжкультурного дослідження комунікативного акту з урахуванням використовуваних у спілкуванні стратегій і тактик, соціальних ролей адресанта й адресата, специфіки вербальних та невербальних засобів здійснення іпокуції.

У межах цієї статті ми не змогли дати вичерпну характеристику всім працям із зіставної української лінгвокультурології. Поза нашою увагою залишилися дисертаційні роботи Т. Попової [11], О. Пальчевської [9], К. Бондаренко [3], виконані в річищі викладених вище ідей.

Як видається, українська зіставна лінгвокультурологія у своїх системних та мовленнєвих іпостасях поступово набирає сили і розвою, даючи надію на те, що сучасне покоління мовознавців стане свідком її перетворення на потужну галузь науково-лінгвістичного знання, що відіграватиме надзвичайно важливу роль у практиці міжетнічного кроскультурного спілкування у світі, який на жаль (або на щастя?) невблаганно глобалізується.

1. Барабуля А.М. Конотативні компоненти лексичної семантики як параметр міжмовного зіставлення. – Дис. ... канд. філол. наук. – К., 2007; 2. Белова А.Д. Лінгвістичні перспективи і прогнози у XXI столітті // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – 2006. – № 1; 3. Бондаренко К.Л. Лінгвокультурні особливості українського та англійського сленгу: Дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2007; 4. Бондаренко О. "І назвав Адам ім'я своїй жінці: Сва...": ЧОЛОВІК і ЖІНКА у дзеркалі мовних культур. – Кіровоград, 2008; 5. Вежбицька А. Язык. Культура. Познание. – М., 1977; 6. Голубовська І. Етнічні особливості мовних картин світу. – К., 2004; 7. Корольов І.Р. Комунікативна ситуація "виправдання": прагматичний та лінгвокультурний виміри. – К., 2009; 8. Манакін В. Сопоставительная лексикология. – К., 2004; 9. Пальчевська О.С. Концепт ШЛЯХ в англійській, французькій та українській мовах: Лінгвокогнітивний та етнолінгвістичний ракурси. Дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2006; 10. Письменна Ю.О. Етнічні особливості концептуалізації дійсності мовами європейського культурного ареалу: На матеріалі лексики і фразеології української, російської, англійської та італійської мов. Дис. ... канд. філол. наук. – К., 2008; 11. Попова Т.О. Психосемантика універсальних етичних концептів в етномовній картині світу. Дис. ... канд. філол. наук. – К., 2004; 12. Поталчук С.С. Семантикокогнітивна структура концепту ЧИСТИЙ в англійській та українській мовах. Дис. ... канд. філол. наук. – К., 2008; 13. Серіо П. В поисках четвертой парадигмы // Философия языка: в границах и вне границ. – Харьков, 1993. – Т. 1; 14. Тер-Мінасоева С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2004.

Л. Даниленко, канд. філол. наук

НОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО ПАРЕМІЙНОГО МІНІМУМУ ЧЕСЬКОЇ МОВИ

Шляхом анкетування за методикою Г. Перм'якова досліджено сучасний паремійний мінімум чеської мови. Схарактеризовано мету експерименту та його учасників, структуру анкети, параметри оцінювання відповідей. Отримані дані порівнюються з висновками щодо паремійного мінімуму, який визначали дослідники Д. Біттнерова й Ф. Шиндлер.

Article is dedicated to the results of research of modern paremium minimum of the Czech language which were obtained via questionnaires according to G.L. Permyakov method. The objective of the experiment, the participants, the structure of questionnaire, parameters of answers assessment are described. The data obtained is compared to the conclusions as to paremium minimum defined by Czech scholars D. Bittnerova and F. Schindler.

Проблема паремійного мінімуму свого часу постала як проблема лінгводидактична при навчанні іноземним мовам. 1974 р. у Москві на VI Міжнародному конгресі фольклористів, у межах якого було проведено симпозиум із пареміології, виступив Г. Перм'яков із доповіддю "До питання про паремійний мінімум мови (на матеріалі російських народних висловів)". У доповіді йшлося про необхідність відбору паремійного матеріалу з навчальною метою (а це передбачало включення в навчальні посібники найуживаніших одиниць) та з метою створення двомовних словників. "Мінімальний набір народних висловів, – вважав Г. Перм'яков, – важливий не лише для вивчення іноземної мови, але й для розуміння рідної мови і фольклору, бо найпоширеніші мовно-фольклорні паремії виявляються такими не випадково, а з якихось дуже вагомих причин" [1, с. 150].

Учений запропонував методіку і провів два масових пареміологічних експерименти. На основі експеримен-

тів Г. Перм'яков склав два списки: 500 найуживаніших російських паремій і 75 найуживаніших російських порівняльних зворотів [1, с. 149-169]. Автор висловив припущення, що "за сумою національних паремійних мінімумів або за інтернаціональним мінімумом можна, очевидно, вивчати основні властивості всього світового паремійного фонду" [1, с. 12-213]. Здійснити таке порівняння можна було б за наявності відповідних досліджень в інших національних мовах, але їх бракувало. Тому наприкінці 80-х років минулого століття вивчення паремійного мінімуму активізувалося на матеріалі німецької, хорватської, угорської мов, а також чеської мови.

Визначення сучасного паремійного мінімуму чеської мови, над яким працювали Д. Біттнерова і Ф. Шиндлер, здійснювалося в рамках міжнародного німецько-чеського проекту "Діалог у світі людей і машин". Майже через 150 років після виходу словника Ф. Челаковського "Mudrosloví národu slovanského ve příslovích" [3] чеське суспільство одержало